

Буковині у червні—липні 1940 р. Ґрунтовно проаналізовано стратегічні й фронтові операції на теренах України у 1941—1945 рр.

Третій розділ — "По інший бік лінії фронту" — присвячено буттю українських територій під нацистською окупацією. Розглянуто систему управління окупованими територіями, основні напрями окупаційної, економічної та соціальної політики, докладно висвітлено діяльність окупаційних режимів у дистрикті "Галичина" та губернаторстві "Трансїстрія".

Боротьбі з окупантами присвячено нариси про партизанський рух та антифашистське підпілля. Порушено проблему взаємин між українцями й поляками на території спільного проживання у роки Другої світової війни.

Кілька нарисів торкаються ідеологічної боротьби на теренах окупованої України, а також питань стану культури, освіти й спорту в зазначений період.

Друга книга видання розпочинається з нарису, присвяченого повсякденному життю населення території України напередодні та в роки окупації, зокрема системі примусової праці; розглянуто особливості соціокультурних процесів воєнної доби.

Висвітлено питання українського визвольного руху в роки Другої світової війни, діяльності радянських спецслужб. Досліджено проблему військовополонених. Окремі нариси присвячено українським військовим формуванням у складі армії та поліції нацистської Німеччини, переселенню українців і поляків у 1944—1946 рр.

Значну увагу приділено темі економіки в роки війни та відбудовного періоду.

В останньому, восьмому, розділі проаналізовано підсумки війни, зокрема демографічні втрати й матеріальні збитки, проблему Голокосту.

Завершується видання двома книгами письмових і візуальних документів та матеріалів, більшість з яких уперше введено до наукового обігу. Документи було надано центральними та регіональними архівами України, ФРН, РФ, а також Національним музеєм історії України у Другій світовій війні.

Попри труднощі часу, видавництво продовжує випуск академічних видань, забезпечуючи потреби українських дослідників. Окрім монографій, присвячених конкретним науковим проблемам, продовжується випуск фундаментальних узагальнювальних видань. Триває робота над 12-томною "Історією української літератури", і вже побачили світ кілька томів. Підготовлені та будуть видані поточного року 3-й том чотири томника "Латинсько-українського словника", додатковий том "Енциклопедії історії України". Готується до випуску черговий том "Фауни України". Перед дослідниками, які опрацьовують соціогуманітарні науки, стоїть серйозне завдання з теоретичного розроблення основ створення оновленої суспільної етики України, які знайдуть віддзеркалення в нових виданнях.

Країна крокує вперед!

Надійшла до редакції 8 серпня 2022 року

ІСТОРИЧНІ РОЗВІДКИ

УДК 069.51(4)(091)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2022.8(313).40-47

Дмитро Кепін,

кандидат історичних наук,

старший науковий співробітник відділу

ретроспективної бібліографії Книжкової палати України,

e-mail: dKepin@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4528-6095>

Кунсткамера як явище європейської культури: джерелознавче дослідження

У статті досліджено історію виникнення кунсткамер у країнах Західної та Центральної Європи. Проаналізовано праці музеологів, істориків, мистецтвознавців, архітекторів за темою. Для розкриття проблематики статті залучено експозиції Національного музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків (м. Київ), Національного музею медицини України, Аптеки-музею Подільського району м. Києва, Львівської національної галереї мистецтв імені Бориса Возницького, Аптеки-музею "Під чорним орлом" м. Львова, фонди та експозиції Державного історико-культурного заповідника м. Острога Рівненської обл.

З'ясовано, що перші кунсткамерні зібрання з'явилися в добу Середньовіччя. Різновиди кунсткамер у країнах Європи відомі від XVI—XVIII ст. Проаналізовано музейні трактати окресленого періоду. Розглянуто дефініцію поняття "кунсткамера" за періодів Відродження та Просвітництва.

Ключові слова: кунсткамера; музеологія; музей; експозиція; бібліотека; історіографія; джерелознавство; Європа

Постановка проблеми. Музей як соціокультурна інституція пройшов тривалий період формування, становлення та розвитку від до-музейних форм до сучасного поліфункціонального закладу. Серед цікавих і ще повністю не розкритих сторінок в історії музейництва Європи є така музейна форма, як кунсткамера, вивчення якої вважаємо актуальним.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Поміж досліджень українських науковців варті уваги праці музеологів-природничків, що містять огляд колекцій у контексті вивчення натураліїв [1—4]. Інформацію щодо кунсткамер також наведено в низці вітчизняних підручників і посібників із музеології та музейництва [5—7]. Проте автори здебільшого розглядають кунсткамери як сталу форму зберігання та демонстрації "курйозних" речей чи цікавинок відповідно до смаків власників.

Джерельну базу дослідження становлять фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, Національної історичної бібліотеки України, Національної наукової медичної бібліотеки України, Наукової бібліотеки імені Михайла Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Наукової бібліотеки Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України, Наукової бібліотеки Інституту ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України, бібліотеки Національного науково-природничого музею НАН України. Окрім того, для повнішого розкриття порушеної проблематики залучено експозиції Національного музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків (м. Київ), Національного музею медицини України, Аптеки-музею Подільського району м. Києва, Львівської національної галереї мистецтв імені Бориса Возницького, Аптеки-музею "Під чорним орлом" м. Львова, фонди та експозиції Державного історико-культурного заповідника м. Острога Рівненської обл. Проаналізовано інтернет-ресурси за темою дослідження, використано друковані видання (каталоги музеїв), іншу музеографічну літературу з особистої бібліотеки автора.

Мета статті — дослідити генезу кунсткамер та виокремити їхні різновиди на підставі історичних джерел європейських країн.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші зібрання кунсткамерного характеру з'явилися в добу Середньовіччя: колекції архітектурних фрагментів античного часу, зібрання "курйозних" речей, творів декоративно-прикладного мистецтва (ювелірні вироби — прикраси, монети, посуд, медалі, меблі, шпалери), а також колекції творів живопису, зокрема портретів.

На відміну від середньовічного теократизму на перший план культури Ренесансу виступили гуманістичні, антропоцентричні мотиви (праці Джованні Піко делла Мірандоли (Giovanni Pico della Mirandola), Франческо Петрарки (Francesco Petrarca)). Ці вчені мали приватні зібрання книг, монет і медалей, творів мистецтва, музичних інструментів. Зокрема, у "Портреті астронома" (1512, олія, полотно, 102 x 83 см) художника венеційської школи Марко Базаїті (Marco Bazaiti, бл. 1475 — після 1530), що експонується у Львівській національній галереї мистецтв імені Бориса Возницького, можна побачити типовий портрет ученого доби Відродження (фото 1) [8].

Фото 1. Марко Базаїті "Портреті астронома" (1512), Львівська національна галерея мистецтв імені Бориса Возницького

Припускаємо, що на картині зображено польського вченого Миколая Коперника (Nicolaus Copernicus, 1473—1543). Можна порівняти цей портрет із картиною "Портрет Коперника" італійського та польського художника, представника пізнього бароко та класицизму, професора Королівського університету у Варшаві Марчелло Баччареллі (Marcello Filippo Antonio Rietro Francesco Vacciarelli, 1731—1818) (фото 2) [9].

Фото 2. Марчелло Баччареллі "Портрет Коперника", Національний музей у Варшаві

Портрет, виконаний Баччареллі, нагадує обличчя на картині Базаїті. Припускаємо, що взірцем художнику слугувала саме картина венеційського майстра.

У період XV—XVIII ст. у країнах Європи набули поширення нові типи музеїв — кунсткамери. Термін "кунсткамера" виник 1550 р. (опис колекції Фердинанда I Габсбурга), а термін "вундеркамера" — у 1564—1566 рр. (хроніка графів фон Циммерів) [10—14]. Першим зображенням кунсткамери, на нашу думку, є автогравюра (?) — портрет білоруського просвітника, "доктора лікарських наук" Франциска Скорини, вміщений у його перекладі та виданні "Бівлія Руска" у 22 книгах (Прага, 1517—1519) [15]. Просвітника зображено в оточенні книг, природничих колекцій, наукових приладів та інструментів. На гравюрі в книзі італійського аптекаря Ферранте Імперато (Ferrante Imperato, 1525 (?) — 1615 (?) чи 1550—1625) "Dell' Historia Natvrale" (Неаполь, 1599), ймовірно, відтворено його особисту кунсткамеру з природничими колекціями [16].

У XVI ст. у Голландії вийшли друком перші "Травники" з описом лікарських рослин, що слугували своєрідними посібниками під час оформлення кабінетів натураліїв. Фламандський лікар і ботанік, професор медицини Лейденського університету Ремберт Додоенс (Rembert Dodoens, 1517—1585) в Антверпені видав латиною "Cruydeboeck" ("Книга про трави") (1554, 1563) із 715 зображеннями [17]. У фондах Наукової бібліотеки Інституту ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України зберігається видання вченого "Stirpium historiae pempzades sex sive libri XXX, ab auctore, paullo ante mortem, auctisemendati" (Antverpiae [Antwerpen] : Ex officinal Plantiniana, apud Balthasaren et Ioannem Moretos, 1616. — [16], 872, [66] p.: ill.) [18]. У фондах Державного історико-культурного заповідника м. Острога Рівненської області зберігається перше видання травника-гербарію-атласу польського ботаніка Шимона Сиреньського (Саймон Сиреніус, Szymon Syreński, S. Syrennius) "Zielnik Herbarzem z ięzyka łacińskiego zowia" (Kraków, 1613), що містить опис 765 рослин.

У XVII—XVIII ст. в Європі, зокрема Голландії, у живопису набув розквіту побутовий жанр, так звана побутово-тематична картина, а також жанр портрета [19; 20]. Слід вирізнити картини тогочасних художників, на яких зображено різноманітні типи приватних світських зібрань, що дає підставу виокремити їх у самостійний жанр образотворчого мистецтва — так званий кунсткамерний. Загалом, усі твори образотворчого мистецтва XVII—XVIII ст., на яких можна побачити кунсткамерні зображення різних видів, умовно поділяємо на дві групи. До першої належать твори мистецтва, переважно

графіки, на яких репрезентовано зібрання природничо-історичного та наукового характеру, а до другої — колекції творів живопису та декоративно-прикладного мистецтва. Однак на певних картинах бачимо комплексні зібрання, що охоплюють як природничі колекції, анатомічні препарати, "курйозні" речі, так і твори декоративно-прикладного мистецтва й живопису. У Національному музеї мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків експонується картина представників фламандської школи — Давида Тенірса Молодшого (1582—1649) та Франса Франкена II (1581—1642) — "Кабінет любителя мистецтв" (олія, полотно, 58,5 x 86,5 см, рік написання не визначено) (David Tenirs d. Ä, Frans Francken II "Das Kabinett des Kunstliebhabers", Flandren) (фото 3) [21].

Фото 3. Давид Тенірс Молодший і Франс Франкен II "Кабінет любителя мистецтв", Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків (м. Київ)

Певне уявлення про характер кунсткамери художнього спрямування надає картина австрійського художника, представника стилю рококо Франца-Христофа Янека (Franz Christopher Janneck, 1703—1761) "Відвідини скульптора" (Львівська національна галерея мистецтв імені Бориса Возницького) [22].

Музеологи традиційно поділяють думку, що багато гравюр XV—XVIII ст. із зображенням приміщень із шафами, в яких стоять пляшечки, колби з етикетками, написаними латиною, вагівниці, є інтер'єрами музеїв природничого характеру. Однак насправді це зображення аптек. Відтворені інтер'єри цих закладів можна побачити в Національному музеї медицини України в Києві (відкритий 1982 р.) (інтер'єр, характерний для аптек кінця XVIII — початку XIX ст.); Аптеці-музеї Подільського району м. Києва (заснована 1988 р.) (відтворено інтер'єр Києво-Подільської вільної аптеки німецького аптекаря Івана (Йоганна) Гейтера, 1730-ті рр., і Григорія Федоровича (Георга Фрідріха) Бунге, друга половина XVIII ст.); Аптеці-музеї "Під чорним орлом" м. Львова (аптеку засновано 1775 р., музей — 1966 р.).

У XVI—XVIII ст. в Європі набули поширення трактати з музейництва, що сприяли розробленню музеєзнавчої термінології. Зокрема, першим теоретиком музеології дослідники вважають фламандського лікаря та бібліографа Самуеля фон Квіккеберга (Кіччберга, Квіхельберга, Квікхеберга, Samuel von Quiccheberg, 1527—1567, за З. Жигульським Молодшим; 1529—1565, за Д. Й. Янсенем; 1529—1567, за К. Кувакіно; 1529/30 — 1569/79, за С. Брекенціком) [23—26]. Йому належить видана латиною праця "Inscriptiones Vel Titvli Theatri Amplissimi, Complectentis rerum vniversitatis singulas materias et imagines eximias. ut idem recte quoq[ue] dici possit: Promptuarium artificiosarum miraculosarumq[ue] ac omnis rari thesauri et pretiosæ suppellectilis, structuræ atq[ue] picturæ. quæ hic simul in theatro conquiri consuluntur, ut eorum frequenti inspectione tracationéq[ue], singularis aliqua rerum cognitio et prudentia admiranda, citò, facilè ac tutò comparari possit, auctore Samuele à Qviccheberg Belga" (Monachii Ex Officina Adami Berg typograph. Anno M.D.LXV. Cum gratia et priuilegio Cæsareo. München : Adam Berg, 1565. — Titelblatt (Holzschnitt), 64 unpag. S. 4 ("Назви або заголовки великого театру", стисла назва — "Theatrum Sapiential", Мюнхен, 1565), в якій він розрізняє нім. "Kunstammer" та нім. "Wunderkammer". У кунсткамері мають зберігатися артефакти, а у вундеркамері — натуралії (з контексту праці випливає, що мались на увазі фосилії, гербарії, зоологічні колекції). Дослідник розробив концепцію "ідеального музею", що має розкривати розвиток культури Людини з найдавнішого часу у взаємозв'язку зі змінами природного середовища за допомогою артефактів і натуралій. Під час роботи над трактатом С. фон Квіккеберг проаналізував 168 зібрань на території Німеччини. Модель музею охоплювала п'ять класів: релігійне мистецтво та історія; генеалогія засновників і портрети політичних діячів, архітектура, військова справа й моделі машин; скульптура та нумізматики; природничі зразки, колекції природничої історії, художні предмети; наукові й механічні інструменти; живопис та графіка, вироби з дорогоцінного каміння, ігри та театральні п'єси, геральдика й регіональні предмети. Водночас структуру "Музейного театру" вчений бачив такою: I. Теологія; II. Юриспруденція; III. Медицина; IV. Історія; V. Філософія (субкласи: діалектика, магія тощо); VI. Математика (субкласи: астрономія, арифметика, геометрія тощо); VII. Філологія (субкласи: "Locī communes" (місце спілкування) відповідно до об'єкта та предмета: військова справа, архітектура, агрономія тощо); VIII. Релігій-

на та світська поезія; IX. Музика; X. Граматика та філологічний коментар (фото 4—5) [27].

Фото 4. Ганс Меліх (Hans Mielich)
"Портрет Самуеля фон Квіккеберга" (бл. 1556);
(https://de.wikipedia.org/wiki/Samuel_Quiccheberg)

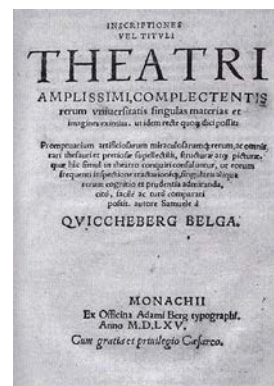

Фото 5. Титульний аркуш праці Самуеля фон Квіккеберга;
(<https://kunstammer.at/theorie.htm>)

За концепцією Квіккеберга у 1550—1579 рр. організовано кабінет-кунсткамеру баварського герцога Альбрехта V (1528—1579) із династії Віттельсбахів у Мюнхені. У 1563—1567 рр. будівництво здійснив Вільгельм Егкл (Wilhelm Egkl) (бл. 1520—1588) у стилі раннього Відродження. Перший інвентарний опис колекції 1598 р. уміщував 778 творів художників [28]. Ідеї Квіккеберга знайшли втілення й під час організації інших кунсткамер того періоду в Німеччині.

У 1727 р. у Лейпцизі колекціонер Каспар-Фрідріх Найкель (Caspar Friedrich Neickel, псевдонім Енкеля) видав посібник "Museographia..." ("Музеографія..."), в якому на основі вивчення музейної справи території сучасної Німеччини розроблено одну з найперших в Європі класифікацій музеїв: 1) Schatzkammer — зібрання предметів з дорогоцінних металів, предметів мистецтва та природничої історії; 2) Galerie; 3) Kunstammer — кабінет мистецтва, що складався з предметів декоративно-ужиткового мистецтва, кераміки, скла, а також предметів з олова, слонові кістки, медалей, монет, наукових інструментів, гіпсових зліпків і графіки; 4) Antiquitatenkammer — кабінет старожитностей, що походили переважно

з Італії; 5) Studio-Museum, в якому зберігалися книги, рукописи, папіруси, дрібна пластика; 6) Raritätenkammer (або Wunderkammer) — кабінет особливого зібрання рідкісних чи мистецькі зроблених предметів; 7) Naturalienkammer (або Naturalienkabinett) — кабінет природознавства [29; 30].

Класифікацію кунсткамер знаходимо й у праці історика, нумізмата та бібліографа Йогана-Давида Келера (Johann David Köehler, 1684—1755) — "Anweisung für reisende Gelehrte, Bibliotheken, Münz-Gabinette, Antiquitäten-Zimmer, Bilder-Sale: Naturalien-und Kunst-Kammern, u.d.m. mit Nutzen zu besehen" (Лейпциг, 1762; 2-ге вид. у Магдебурзі 1788 р.).

Французький натураліст і поціновувач мистецтв Антуан-Жозеф Дезальє д'Аржанвіль (Antoine-Joseph Dezallier d'Argenville, 1680—1765) 1742 р. видав у Парижі книгу "Природнича історія, з'ясована у двох частинах, літології та конхіології" ("L'Histoire naturelle éclaircie dans deux de ses parties principales, la lithologie et la conchyliologie"; 2-ге вид., 1755—1757 рр., 3-тє — 1780 р., Париж). У книзі проаналізовано внесок учених у створення "натуральних кабінетів", ужито термін "museum". Дев'ятий і десятий розділи праці мають музейний характер: "Chapitre Neuvieme. De l'arrangement d'un Cabinet d'Histoire Naturelle" ("Про влаштування кабінету природничої історії"); "Chapitre Dixième. Des plus fameux Cabinets de l'Europe touchant l'Histoire Naturelle" ("Найвідоміші кабінети природничої історії в Європі"). У 10-му розділі вжито термін "museographie" ("музеографія") і з контексту очевидно, що автор розумів під музеографією історичний опис музейних зібрань [31].

В "Енциклопедії, або Тлумачному словнику наук, мистецтв і ремесел" ("L'Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers", Париж, 1751—1780) у 35 томах за редакцією Дені Дідро (Denis Diderot, 1713—1784) та Жана Лерона д'Аламбера (Jean le Rond d'Alembert, 1717—1783) є статті, що стосуються музейництва, зокрема у другому томі вміщено такі: "Cabinet", "Cabinet d'Histoire Naturelle", "Cabinet secrets" (йдеться про кабінети-секретери). Наприклад, кабінет тлумачиться як сховище і артефактів, і цікавинок, це може бути кімната для вивчення або спілкування щодо особливих справ чи збереження особливо цінних картин, виробів із бронзи, книг і цікавинок; вбрання, жіночий одяг і столик перед дзеркалом, за яким одягалися й робили зачіску тощо.

У другій статті наведено опис Королівського кабінету. Класифікацію натуралій здійснено за Бюффоном та Ліннеєм. Цей матеріал можна

розглядати як своєрідну методичку з природничого музейництва, в якій рекомендовано способи комплектування кабінету, організації експозиції, збереження натуралій, підготовки фондového та експозиційного обладнання. У статті наголошено на широкому залученні відвідувачів до пізнання природи.

Серед учених немає одностайності щодо автора останньої статті. У музеологічній літературі можна натрапити на дві думки: автором є Жан Лерон д'Аламбер або професор Королівського саду в Парижі Луї-Жан-Марі Добантон (Louis Jean-Marie D'Aubenton (Daubenton), 1716—1800), який був одним із засновників Музею природничої історії та очолив його 1793 р. [32]. Припускаємо, що стаття належить перу Антуана Дезальє д'Аржанвіля, адже текст перегукується з відповідними місцями з його праці "Природнича історія..." і за змістом є фрагментом з її музейної частини. Автором статей "Лувр" ("Louvre") (т. 4, 1765) та "Музей" ("Musée") (т. 10, 1765) був Дідро. В останній статті вчений розглянув етимологію слова "музей", навів опис Александрійського мусейону та надав визначення "музею" як місця, в якому зосереджено твори мистецтва.

Згідно з працями французьких просвітників, останній гетьман України Кирило Розумовський (1728—1803) на околицях Батурина заклав ботанічний сад та організував кунсткамеру — "анатомічний музей", друкарню й бібліотеку. Палацово-парковий комплекс у стилі класицизму споруджено у 1799—1803 рр. за проектом шотландського архітектора Чарльза Камерона (Charles Cameron, 1745—1812) [33].

Подальші спроби тлумачення поняття "кунсткамера" знаходимо у працях дослідників XIX ст. Зокрема, німецький учений і музеолог, фахівець із класичної археології, професор Ернст Курціус (Ernst Curtius, 1814—1896) одним із перших розпочав вживати такі поняття, як нім. "Kunstmuseen" (художня галерея, картинна галерея, пінакотека), нім. "Kunstgewerbemuseum" (музей декоративного мистецтва) [34]. Ці терміни використано і в часописі "Kunst und Gewerbe. Wochenschrift zur Förderung deutscher Kunst — Industrie" ("Мистецтво та ремесло. Щотижневик підтримки німецького мистецтва — індустрії") за ред. Dr. C. Stegmann (Веймар—Лейпциг, № 13—14, 1870). Відтоді ці поняття увійшли в музеологічну лексику та вживаються й досі.

Висновки. Упродовж XV—XVIII ст. в Європі поняття "кунсткамера" (нім. Kunstkammer (Raritätenkabinett, Raritätensammlung; фр. Cabinet de curiosités; англ. Cabinet of curiosities (Collection of curiosities)) зазнало трансформацій. Спочатку "ка-

бінетами" (доба пізнього Відродження) називали вид меблів — шаф із висувними ящиками та дверцятами для збереження особливо цінних речей, згодом під кунсткамерою розуміли зібрання раритетів, природничо-історичних колекцій і творів мистецтва (живопису, графіки, скульптури, гліптики, медалей та монет). Загалом поняття "Kunstkammer" та "Wunderkammer" є синонімами в музейництві Північної Європи. В Італії вони мали назву "Studiolo". На організацію кунсткамер вплинули ідеї Арістотеля, розвиток

наукового знання (Великі географічні відкриття; праці Ф. Бекона, М. Коперника, Й. Кеплера, Г. Галілея та інших). Ці чинники сприяли появі різновидів кунсткамер, що підготували ґрунт для організації музейної мережі у ХІХ ст. Твори живопису та графіки аналізованого періоду дають змогу скласти уявлення про колекції, організацію експозиційного простору різних кунсткамер.

Подальшого дослідження потребує історія організації кунсткамерних зібрань на теренах України в добу Просвітництва.

Список використаних літератури та джерел

1. *Климишин О. С.* Природнича музеологія : навчальний посібник / О. С. Климишин, І. В. Шидловський. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. — 208 с.
2. *Червоненко О.* Європейські ренесансні колекції натуралій як історична передумова виникнення природничих музеїв / Оксана Червоненко // Емінак : науковий щоквартальник. — 2017. — № 3 (19) (липень—вересень). — Т. 2. — С. 131—137.
3. *Червоненко О. В.* Museo naturale Уліссе Альдрованді та його роль у розвитку природознавства в Європі у ХVІ ст. / О. В. Червоненко // Історія науки і техніки. — 2018. — Т. 8, вип. 2 (13). — С. 560—572.
4. *Червоненко О. В.* Природнича складова в універсальному "музейному" театрі Самюеля фон Квікхеберга / Червоненко Оксана Володимирівна // XXX International Scientific and practical conference "Interaction of Society and Science : problems and prospects". London, England, June 15—18, 2021. — London : International Science Group ISG, 2021. — P. 167—171.
5. *Шукула Р. Р.* Використання засобів музейної педагогіки у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів та шкіл / Р. Р. Шукула. — Рівне : ФОП Зелент О. І., 2017. — 138 с.
6. *Белікова М. В.* Основи музеєзнавства : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. В. Белікова, В. М. Зайцева ; Запорізький національний технічний університет. — Запоріжжя : ЛПДС ЛТД, 2015. — 180 с.
7. *Салата О. О.* Основи музеєзнавства : навчально-методичний посібник / О. О. Салата. — Вінниця : Нілан-ЛТД, 2015. — 164 с.
8. *Возницький Б.* Лівівська галерея мистецтв. Палац Потоцьких / Борис Возницький, Оксана Козинкевич, Світлана Стець, Світлана Бірюльова. — Лівів : Центр Європи, 2006. — 36 с.
9. *Bietkowski H.* Świat Kopernika / Henryk Bietkowski, Włodzimierz Zonn. — Warszawa : Arkady, 1972. — 168 s.
10. *Грицкевич В. П.* История музеев мира : учебное пособие для студентов исторических факультетов специальности Е 1-23 01 12 "Музейное дело и охрана историко-культурного наследия" / В. П. Грицкевич, А. А. Гужаловский. — Минск : Белорусский государственный университет, 2003. — 282 с.
11. *Żygulski Z. J.* Muzea na świecie : wstęp do muzealnictwa / Żygulski Z. J. — Warszawa : Państwowe wydawnictwo naukowe (PWN), 1982. — 216 s.
12. *Lourenço M. C.* Contributions to the history of university museums and collections in Europe / Marta C. Lourenço // Museologia. — 2003. — № 3. — P. 17—26.
13. *Findlen P.* The Museum: Its classical etymology and Renaissance Genealogy / Paula Findlen // Journal of the History of Collections. — 1989. — № 1. — P. 59—78. — Mode of access: <http://jhc.oxfordjournals.org/at>. — Title from the screen.
14. *Findlen P.* Anatomy Theatres, Botanical Gardens, and Natural History Collections / Paula Findlen // The Cambridge History of Science / Edited by Katharine Park, Lorraine Daston. — Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo : Cambridge University Press, 2006. — Volume 3: Early Modern Science. — P. 272—289.
15. *Гравюры Франциска Скорины. Гравюры Францыска Скарыны* / Науковыя рэдактары : д-р філосаф. навук А. І. Жураўскі, канд. гіст. навук П. В. Масленікаў, канд. гіст. навук Г. В. Штыхаў. — Мінск : Беларусь, 1972. — 12 с.
16. *Betrucchi P.* The Architecture of Knowledge: Science, Collecting and Display in Eighteenth-Century Naples. — P. 149—174. — Mode of access: https://hshm.yale.edu/sites/default/files/files/Betrucchi_Architecture%20of%20knowledge.pdf (Date of access 14.06.2022). — Title from the screen.
17. *Stone-Ferrier L.* Market Scenes As Viewed by an Art Historian / Linda Stone-Ferrier // Art in History. History in Art. Studies in seventeenth-century Dutch culture / Edited by David Freedberg and Jan de Vroes. — Los Angeles : Getty Center for the History of Art and the Humanites, 1991. — P. 29—58.
18. *Кривольченко Н. Г.* Каталог стародруків із фондів Наукової бібліотеки Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України / Н. Г. Кривольченко. — Київ : Арістей, 2009. — 70 с.

19. *Dutch Masters From the Rijksmuseum*, Amsterdam. Education resource / National Gallery of Victoria / Editor: Lisa Prager Corporate Communication. — Melborne : The Craftsman Press, 2005. — 16 p.
20. *Adams A. J.* Temporality and the Seventeenth-century Dutch Portrait / Ann Jensen Adams // *Journal of historians of Netherlandish Art*. — 2013. — Vol. 5, Iss. 2, Summer. — P. 1—17. — DOI:10.5092/jhna.2013.5.2.15. — Mode of access: <https://jhna.org/articles/temporality-seventeenth-century-dutch-portrait/> (Date of access 14.06.2022). — Title from the screen.
21. *Museum der westlichen und orientalischen Kunst*. Kiew / Text und Auswahl von Jelena Roslawez. — Leningrad : Aurora-Kunstverlag, 1986. — 192 s.
22. *Возницький Б.* Лівівська галерея мистецтв. Палац Потоцьких / Борис Возницький, Оксана Козинкевич, Світлана Стець, Світлана Бірюльова. — Лівів : Центр Європи, 2006. — 36 с.
23. *Żygulski Z. J.* Muzea na świecie : wstęp do muzealnictwa / Żygulski Z. J. — Warszawa : Państwowe wydawnictwo naukowe (PWN), 1982. — 216 s.
24. *Arabas I.* Przyrodniczy kolekcjonerzy i teoretycy muzealnictwa / I. Arabas // *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*. — 2009. — R. 54, № 1. — S. 115—130.
25. *Kuwakino K.* The great theatre of creative thought. The Inscriptiones vel tituli theatric amplissimi... (1565) by Samuel von Quiccheberg / Koji Kuwakino // *Journal of the History of Collections*. — 2013. — January. — P. 1—22. — DOI: 10.1093/jhc/fhs025. — Mode of access: <http://jhc.oxfordjournals.org/> (Date of access 14.06.2022). — Title from the screen.
26. *Ekman M.* The birth of the museum in the Nordic countries / Mattias Ekman // *Nordic Museology*. — 2018. — № 1. — P. 5—26.
27. *The first treatise on museums*. Samuel Quiccheberg's *Inscriptiones*, 1565 ; translation by Mark A. Meadow and Bruce Robertson ; edited by Mark A. Meadow with Bruce Robertson. — Los Angeles : Getty Research Institute, 2013. — xiii, 145 p.
28. *Schawe M.* Alte Pinakothek Munich. — 4th edition / Martin Schawe. — Munich—Berlin—London—New York, 2010. — 144 p.
29. *Żygulski Z. J.* Muzea na świecie : wstęp do muzealnictwa / Żygulski Z. J. — Warszawa : Państwowe wydawnictwo naukowe (PWN), 1982. — 216 s.
30. *Ekman M.* The birth of the museum in the Nordic countries / Mattias Ekman // *Nordic Museology*. — 2018. — № 1. — P. 5—26.
31. *Chevalier A.* Le cabinet de curiosité du Président Bon / Alain Chevalier // *Bulletin Historique de la ville de Montpellier*. — 1988. — № 10. — P. 5—20.
32. *Грицкевич В. П.* История музеев мира : учебное пособие для студентов исторических факультетов специальности Е 1-23 01 12 "Музейное дело и охрана историко-культурного наследия" / В. П. Грицкевич, А. А. Гужаловский. — Минск : Белорусский государственный университет, 2003. — 282 с.
33. *Дзюба О.* Останній гетьман України Кирило Розумовський / Олена Дзюба // *Світогляд*. — 2010. — № 2. — С. 62—67.
34. *Curtius E.* Kunstmuseen, ihre Geschichte und ihre Bestimmung mit besonderer Rücksicht auf des Königl. Museum zu Berlin. Vortrag gehalten in Wissenschaftlichen Vereinen am 26. Februar (1870 J.) / Ernst Curtius. — Berlin, 1870. — 30 s.

Dmytro Kepin,

*PhD of Historical Sciences, Senior Researcher
of the Retrospective Bibliography Department
of the Book Chamber of Ukraine*

The Cabinet of curiosities as a phenomenon of European culture: a source study

The article considers the history of the emergence of Cabinets of curiosities in Western and Central Europe. The works of museologists, historians, art critics, architects on the topic are analyzed. The expositions of the National Museum of Arts named Bogdan and Varvara Khanenko (Kyiv), the National Museum of Medicine in Kyiv, the Pharmacy Museum of Podil'sk district of Kyiv, the Lviv National Art Gallery named Boris Voznitsky, the Pharmacy-Museum "Under the Black Eagle" of Lviv, the funds and expositions of the State Historical and Cultural Reserve of the city of Ostroh of the Rivno region were involved. It turned out that the first "Collections of curiosities" meetings appear in the Middle Ages. Varieties of Cabinets of curiosities in Europe are known in the XVI—XVIII centuries. Museum treatises of that time were analyzed. The definition of the concept of "Cabinet of curiosities" during the Renaissance and Enlightenment is considered.

Keywords: *Cabinet of curiosities; museology; museum; exposition; library; historiography; source studies; Europe*

References

1. Klimishin O. S. & Shidlovskij I. V. (2017). *Prirodnicha muzeologiya : navchalnij posibnik*. Lviv: LNU imeni Ivana Franka.
2. Chervonenko O. (2017). Yevropejski renesansni kolekciji naturalij yak istorichna peredumova viniknennya prirodnychih muzeyiv. *Eminak: naukovij shokvartalnik*, 3 (19) (lipen—veresen), 2, pp. 131—137.
3. Chervonenko O. V. (2018). Museo naturale Ulisse Aldrovandi ta ogo rol u rozvitku prirorodoznavstva v Yevropi u XVI st. *Istoriya nauki i tehniki*, T. 8, vip. 2 (13), pp. 560—572.

4. Chervonenko O. V. (2021). Prirodnicna skladova v universalnomu "muzejnomu" teatri Samyuelya fon Kvikheberga. *XXX International Scientific and practical conference "Interaction of Society and Science : problems and prospects". London, England, June 15—18, 2021*. London: International Science Group ISG, pp. 167—171.
5. Shikula R. R. (2017). *Vikaristannya zasobiv muzejnoyi pedagogiki u navchalno-vihovnomu procesi vishih navchalnih zakladiv ta shkil*. Rivne: FOP Zelent O. I.
6. Byelikova M. V. & Zajceva V. M. (2015). *Osnovi muzeyeznavstva : navchalnij posibnik dlya studentiv vishih navchalnih zakladiv*. Zaporizhzhya: LIPS LTD.
7. Salata O. O. (2015). *Osnovi muzeyeznavstva : navchalno-metodichnij posibnik*. Vinnicya: Nilan-LTD.
8. Voznickij B., Kozinkevich O., Stec S. & Biryulova S. (2006). *Livivska galereya mistectv. Palac Potockih*. Liviv: Centr Yevropi.
9. Bietkowski H. & Zonn W. (1972). *Swiat Kopernika*. Warszawa: Arkady.
10. Grickevich V. P. & Guzhalovskij A. A. (2003). *Istoriya muzeev mira: uchebnoe posobie dlya studentov istoricheskikh fakul'tetov specialnosti E 1-23 01 12 "Muzejnoe delo i ohrana istoriko-kulturnogo naslediya"*. Minsk: Belorusskij gosudarstvennyj universitet.
11. Zygulski Z. J. (1982). *Muzea na swiecie : wstep do muzealnictwa*. Warszawa: Panstwowe wydawnictwo naukowe (PWN).
12. Lourenco M. C. (2003). Contributions to the history of university museums and collections in Europe. *Museologia*, 3, pp. 17—26.
13. Findlen P. (1989). The Museum: Its classical etymology and Renaissance Genealogy. *Journal of the History of Collections*, 1, pp. 59—78. Available at: <http://jhc.oxfordjournals.org/at>.
14. Findlen P. (2006). Anatomy Theatres, Botanical Gardens, and Natural History Collections. *The Cambridge History of Science*, Volume 3: Early Modern Science, pp. 272—289.
15. *Gravyury Franciska Skoriny. Gravyury Francyska Skaryny* (1972). Minsk: Belarus.
16. Betrucci P. (2022). *The Architecture of Knowledge: Science, Collecting and Display in Eighteenth-Century Naples*, pp. 149—174. Available at: https://hshm.yale.edu/sites/default/files/files/Bertucci_Architecture%20of%20knowledge.pdf (Accessed 14.06.2022).
17. Stone-Ferrier L. & Vroes J. (1991). Market Scenes As Viewed by an Art Historian. *Art in History. History in Art. Studies in seventeenth-century Dutch culture*. Los Angeles: Getty Center for the History of Art and the Humanites, pp. 29—58.
18. Krivolchenko N. G. (2009). *Katalog starodrukiv iz fondiv Naukovoyi biblioteki Institutu botaniki im. M. G. Holodnogo NAN Ukrayini*. Kyiv: Aristej.
19. *Dutch Masters From the Rijksmuseum, Amsterdam. Education resource*. (2005). Melborne: The Craftsman Press, 2005. — 16 p.
20. Adams A. J. (2013). Temporality and the Seventeenth-century Dutch Portrait. *Journal of historians of Netherlandish Art*, Vol. 5, Iss. 2, Summer, pp. 1—17. — DOI:10.5092/jhna.2013.5.2.15. Available at: <https://jhna.org/articles/temporality-seventeenth-century-dutch-portrait/> (Date of access 14.06.2022).
21. *Museum der westlichen und orientalischen Kunst*. Kiev. (1986). Leningrad: Aurora-Kunstverlag.
22. Voznickij B., Kozinkevich O., Stec S. & Biryulova S. (2006). *Livivska galereya mistectv. Palac Potockih*. Liviv: Centr Yevropi.
23. Zygulski Z. J. (1982). *Muzea na swiecie : wstep do muzealnictwa*. Warszawa: Panstwowe wydawnictwo naukowe (PWN).
24. Arabas I. (2009). Przyrodniczy kolekcjonerzy i teoretycy muzealnictwa. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, 54 (1), pp. 115—130.
25. Kuwakino K. (2013). The great theatre of creative thought. The Inscriptions vel tituli theatric amplissimi... (1565) by Samuel von Quiccheberg. *Journal of the History of Collections*, January, pp. 1—22. DOI: 10.1093/jhc/fhso25. Available at: <http://Jhc.oxfordjournals.org/> (Accessed 14.06.2022).
26. Ekman M. (2018). The birth of the museum in the Nordic countries. *Nordic Museology*, 1, pp. 5—26.
27. *The first treatise on museums. Samuel Quiccheberg's Inscriptions, 1565*. (2013). Los Angeles: Getty Research Institute.
28. Schawe M. (2010). *Alte Pinakothek Munich*. 4 th edition. Munich—Berlin—London—New York.
29. Zygulski Z. J. (1982). *Muzea na swiecie : wstep do muzealnictwa*. Warszawa: Panstwowe wydawnictwo naukowe (PWN).
30. Ekman M. (2018). The birth of the museum in the Nordic countries. *Nordic Museology*, 1, pp. 5—26.
31. Chevalier A. (1988). Le cabinet de curiosite du President Bon. *Bulletin Historique de la ville de Montpellier*, 10, pp. 5—20.
32. Grickevich V. P. & Guzhalovskij A. A. (2003). *Istoriya muzeev mira : uchebnoe posobie dlya studentov istoricheskikh fakul'tetov specialnosti E 1-23 01 12 "Muzejnoe delo i ohrana istoriko-kulturnogo naslediya"*. Minsk: Belorusskij gosudarstvennyj universitet.
33. Dzyuba O. (2010). Ostannij getman Ukrayini Kirilo Rozumovskij. *Svitoglyad*, 2, pp. 62—67.
34. Curtius E. (1870). *Kunstmuseen, ihre Gechichte und ihre Bestimmung mit besonder Rucksicht auf des Konigliche Museum zu Berlin. Vortrag gehalten in Wissenschaftlichen Vereine am 26. Februar (1870 J.)*. Berlin.

Надійшла до редакції 1 червня 2022 року